

Media w dobie pandemii COVID-19

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

MEDIA

w dobie pandemii

C **VID-19**

Redakcja

Rafał Jakub Pastwa

Wydawnictwo KUL
Lublin 2021

Recenzenci

dr hab. Małgorzata Gruchoła, prof. KUL
dr hab. Agnieszka Walecka-Rynduch, prof. UP

Opracowanie redakcyjne
Marzena Krupa

Opracowanie komputerowe
Zuzanna Guty

Projekt okładki i stron tytułowych
Dorota Woźniak

©Copyright by Wydawnictwo KUL, Lublin 2021

ISBN 978-83-8061-980-7

Wydawnictwo KUL

ul. Konstantynów 1H, 20-708 Lublin, tel. 81 740 93 40
e-mail: wydawnictwo@kul.lublin.pl, <http://wydawnictwo.kul.lublin.pl>

Druk i oprawa: volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin, tel. 91 812 09 08
e-mail: druk@volumina.pl

SPIS TREŚCI

Justyna Szulich-Kałuża, Rafał Jakub Pastwa, <i>Wstęp</i>	7
--	---

CZĘŚĆ TEORETYCZNO-ANALITYCZNA

Monika Przybysz, <i>Wyzwania w komunikacji w social mediach podczas pandemii COVID-19</i>	15
Aleksandra Pethe, <i>Komunikowanie treści religijnych w dobie pandemii COVID-19 (na przykładzie parafii Oblatów Maryi Niepokalanej w Katowicach)</i>	35
Małgorzata Sławek-Czochra, <i>Emocjonalne zakotwiczenie pandemii COVID-19 w internetowych przekazach sektora kultury</i>	53
Aneta Wójciszyn-Wasil, <i>Autonarracyjne formy dokumentacji pandemii COVID-19 w mediach audialnych</i>	75
Sylwia Andrzejczuk, <i>Medyczne aspekty skuteczności szczepionek przeciwko COVID-19 w kontekście infodemii</i>	89
Julia Dudzińska, <i>Promocja szczepień przeciwko COVID-19 na wybranych profilach facebookowych polskich uniwersytetów</i>	101
Magdalena Łuka, <i>Samotność covidowa współczesnego człowieka</i>	115
Rafał Jakub Pastwa, <i>Od kultury nieufności i „cancel culture” do konieczności (z)budowania nowego modelu integracyjnego. Refleksje na progu postpandemicznego świata</i>	125

CZĘŚĆ PRAKTYCZNA

Piotr Kuśmierzak, <i>Reporter w czasach zarazy</i>	143
Paweł Krysiak, <i>Każda gmina ma swoją sprawę Dreyfusa</i>	151
Magdalena Grydniewska, <i>Gdy wydarzy się coś tragicznego, reporter nie ma czasu na łzy</i>	157
Justyna Orłowska, <i>Odpowiedź Stowarzyszenia Centrum Wolontariatu w Lublinie na kryzys wywołany pandemią COVID-19. Działalność pomocowa i informacyjna</i>	165
Aleksandra Zińczuk, <i>Próba czasu: „Kultura Enter” oraz Dział Wydawniczy Warsztatów Kultury w Lublinie</i>	175

WSTĘP

Pandemia wywołana przez wirusa SARS-CoV-2 okazała się trudnym wyzwaniem współczesności i bez wątplenia stała się okresem kryzysowym dla życia społecznego, niemal w każdym wymiarze, a zwłaszcza dla instytucji państwa w sektorze ochrony zdrowia. Naukowy raport *Życie codzienne w czasach pandemii* trafnie opisuje przypadek pandemii jako czas reorganizacji codzienności. Badani respondenci wskazywali przede wszystkim na przeobrażenia więzi (zwiększenie lub zmniejszenie samotności, oddalenie się od innych lub zbliżenie się do nich, niedosyt lub nadmiar kontaktów z pewnymi osobami), na zmiany temporalnej organizacji codzienności oraz na nadmiar informacji i przesyt kontaktu z mediami, które wymuszały konieczność selektywnego traktowania info- i mediasfery¹. Co istotne, wraz ze zmianą form społecznego funkcjonowania dostrzec trzeba szereg modyfikacji praktyk komunikacyjnych, uzależnionych w niespotykanej wcześniej skali od internetu i mediów społecznościowych. Sytuacja epidemii wirusa wzmocniła rolę mediów, przyczyniając się do kształtowania swoistej ekologii mediów. Wszechstronnie wnikają one w życie współczesnych społeczeństw – wręcz rewolucjonizują relacje międzyludzkie, kulturę i komunikację. Dynamiczny postęp technologiczny różnicuje medialną infrastrukturę i wielofunkcyjną jakość. Rzeczywistość zmediatyzowaną tworzą nie tylko tradycyjnie pojmowani nadawcy, ale także media skonwergowane za pomocą różnego rodzaju aplikacji w sieci internetowej, w której dokonuje się nieustanna aktualizacja zawartości, modyfikacja przez użytkowników sensów i znaczeń przekazów oraz tworzenie zasobów, które docierają do odbiorców za pośrednictwem coraz nowszych technologii, twórczo wykorzystywanych.

Media społecznościowe służą jako podstawowe źródło informacji na temat COVID-19 (stają się nieocenionym sposobem śledzenia epidemii w XXI wieku), a ponadto są opiniotwórcze i wyprzedzają przekazy odbierane tradycyjnymi kanałami, bazującymi na radiu, telewizji, prasie czy raportach ogłaszanych przez Ministerstwo Zdrowia. Korzystanie ze złożonych zasobów medialnych jest coraz bardziej wymagające, a kompetencje medialne i komunikacyjne stają się jednymi

---

¹ Por. R. Drozdowski i in., *Życie codzienne w czasach pandemii. Raport z pierwszego etapu badań*, Wydział Socjologii UAM, Poznań 2020, s. 23-24.

z ważniejszych i niezbędnych umiejętności. Samo określenie „kompetencja” (pierwotnie z języka łacińskiego *competentia* oznacza „usprawnienie działania”) jest bardzo modne i używane w wielu odmianach i kontekstach. W naszym opracowaniu kompetencje odnosimy do nadawców medialnych nie tylko w znaczeniu instrumentalno-technologicznym, lecz – wzorując się na ustaleniach definicyjnych ks. prof. Leona Dyczewskiego, pomysłodawcy serii wydawniczej *Kompetencje Medialne w Nowoczesnym Społeczeństwie* – przyjmujemy aspekt poznawczo-humanistyczny kompetencji². W jego ujęciu są to indywidualne umiejętności jednostki (nadawcy i odbiorcy) ułatwiające nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktu przez media. Decydują one zarówno o tym, w jakim stopniu potrafimy z nich korzystać dla realizacji stawianych przed nami zadań, jak i o treści oraz formie komunikacji między partnerami za pośrednictwem mediów, uznając, że jest to nieodzowny warunek osobistego rozwoju³. W książce, którą oddajemy w ręce Czytelników, szczególnie interesują nas kompetencje nadawców i ich sposób organizowania się w kontekście tworzenia „pandemicznej rzeczywistości medialnej”.

Pytanie o styl komunikacji medialnej w czasach kryzysu towarzyszącego epidemii COVID-19 należy do kluczowych, bo sytuacje kryzysowe dotyczące różnorodnych wymiarów życia jednostkowego i społecznego są na stałe wpisane w historię ludzkości. Nie jest dziełem przypadku, że komunikacja kryzysowa zyskała wiele zarówno teoretycznych, jak i praktycznych interpretacji i rozwiązań. Komunikacja taka wymaga wysokich kompetencji szeroko pojętych. Z jednej strony trzeba reagować szybko na zaistniałe sytuacje, co z drugiej strony sprzyja pojawianiu się szeregu okazji do popełniania błędów.

Za interesujące pola do eksploracji i refleksji łączące się z komunikacją medialną w okresie pandemii należy uznać następujące: koordynacja komunikatów i ustalenie narracji zgodnej z prawdą i możliwej do obrony, reakcja na komunikaty nieprawdziwe i dezinformujące (infodemia), kontrola nad formą komunikatu (np. unikanie emocji i agresji, wysoki poziom empatii, używanie odpowiednich i starannie dobranych formuł językowych oraz przekazów wizualnych), perspektywa komunikacji (np. starania o rozwiązywanie problemów, niwelowanie i nieeskalowanie zagrożeń, utrwalanie wzorów komunikowania, korzystanie z profesjonalnego wsparcia przy wyborze optymalnych strategii komunikacyjnych). Mamy nadzieję, że powyższe zagadnienia zostaną przybliżone za sprawą pogłębionych opisów, krytycznych analiz oraz interpretacji „pandemicznej rzeczywistości medialnej” wraz z próbą charakterystyki mechanizmów rządzących w tej przestrzeni. Są one koniecznym wyzwaniem dla teoretyków oraz praktyków zajmujących się mediami w wielu kontekstach społeczno-kulturowych.

---

² Por. J. Szulich-Kałuża, *Kompetencje w odczytywaniu przekazów medialnych*, w: *Konieczność i różnorodność kompetencji medialnej*, red. A. Sugier-Szerega, M. Sławek-Czochra, Wydawnictwo KUL, Lublin 2012, s. 28.

³ Por. L. Dyczewski, *Konieczność kompetencji medialnych w nowoczesności*, w: tamże, s. 16-17.

Niniejsza publikacja powstała po Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Media w dobie pandemii COVID-19”, zorganizowanej 14 maja 2021 roku w ramach IX Studenckich Spotkań Komunikacji w Instytucie Dziennikarstwa i Zarządzania na Wydziale Nauk Społecznych KUL. Organizatorem wydarzenia było Koło Naukowe Studentów Dziennikarstwa KUL. Konferencja, otwarta przez dra hab. Arkadiusza Jabłońskiego, prof. KUL, dziekana Wydziału Nauk Społecznych, odbyła się za pośrednictwem platformy Microsoft Teams, do czego zmusiły względy bezpieczeństwa w związku z trudną sytuacją epidemiczną w naszym kraju. Pandemia nowego koronawirusa uniemożliwiła zorganizowanie Studenckich Spotkań Komunikacji w 2020 roku. Gdy po wielu miesiącach sytuacja stała się względnie stabilna, zaproszono teoretyków i analityków mediów, a także dziennikarzy i studentów do szerokiej refleksji nad mediami w dobie pandemii COVID-19. Prelegenci, reprezentujący różne środowiska naukowe i dziennikarskie, mierzyli się z wymagającym tematem konferencji i oczekiwaniami studentów dziennikarstwa, a także publiczności uczestniczącej w konferencji online.

Publikację i jednocześnie jej część teoretyczno-analityczną otwiera artykuł dr hab. Moniki Przybysz, prof. UKSW, zatytułowany *Wyzwania w komunikacji w social mediach podczas pandemii COVID-19*. Autorka wykazuje, że współczesny użytkownik mediów jest przesycony i obciążony informacjami, co niesie określone konsekwencje, m.in. utratę zdolności odróżniania prawdziwych informacji od fake newsów czy półprawd. Badaczka dokonuje przeglądu najpopularniejszych platform cyfrowych i analizy społeczności obecnych w internecie, koncentruje się na wyzwaniach związanych z korzystaniem z sieci, poszukuje również korzyści sprzyjających rozwojowi użytkowników platform społecznościowych.

Dr hab. Aleksandra Pethe, prof. UE w Katowicach, w artykule *Komunikowanie treści religijnych w dobie pandemii COVID-19 (na przykładzie parafii Oblatów Maryi Niepokalanej w Katowicach)* koncentruje się na zagadnieniu komunikowania religijnego w czasie, gdy sytuacja epidemiczna zmusiła do ograniczeń także życie parafialne. Autorka zbadała strategię komunikacyjną na przykładzie parafii oblackiej w Katowicach, odwołując się do analizy kontekstu sytuacyjnego, przekazu medialnego i dokumentów kościelnych.

W artykule dr Małgorzaty Sławek-Czochry z KUL, zatytułowanym *Emocjonalne zakotwiczenie pandemii COVID-19 w internetowych przekazach sektora kultury*, przedstawione zostały wyniki badań na temat: które emocje są najczęściej komunikowane w publikacjach internetowych dotyczących kultury w czasie pandemii COVID-19 oraz czy stanowią one jej emocjonalne zakotwiczenie. Materiał stanowiło 100 publikacji z ogólnosiwiatowej sieci Web, wybranych przez badaczkę z Katedry Komunikacji Wizualnej i Nowych Mediów KUL po wprowadzeniu słów kluczowych „kultura” i „koronawirus” w wyszukiwarkę Google.

Z kolei dr Aneta Wójciszyn-Wasil z Katedry Komunikacji Wizualnej i Nowych Mediów KUL w artykule *Autonarracyjne formy dokumentacji pandemii COVID-19 w mediach audialnych* analizuje sytuację, w której rozpoczęto poszukiwanie no-

wych rozwiązań narracyjnych w związku z zaistniałymi ograniczeniami bezpośredniego kontaktu z rozmówcą. Problematyka została omówiona z perspektywy reportera i jego osobistych komentarzy zamieszczanych w audycji, jak i bohatera, który w rzeczywistości pandemicznej wchodzi w rolę autora nagrań.

Dr n. farm. inż. Sylwia Andrzejczuk z Uniwersytetu Medycznego w Lublinie w artykule *Medyczne aspekty skuteczności szczepionek przeciwko COVID-19 w kontekście infodemii* porządkuje metodologicznie i terminologicznie problematykę związaną z wirusem SARS-CoV-2 oraz chorobą COVID-19, a także szczepionkami przeciwko COVID-19 w kontekście infodemii.

Julia Dudzińska, prezes Koła Naukowego Studentów Dziennikarstwa KUL, w opracowaniu *Promocja szczepień przeciwko COVID-19 na wybranych profilach facebookowych polskich uniwersytetów* podjęła się zbadania procesu komunikacji uniwersytetów ze studentami poprzez profile na Facebooku na temat szczepień przeciw COVID-19. Autorka poddała analizie cztery najaktywniejsze w przyjętej przez siebie cezurze czasowej uczelnie: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i Uniwersytet Wrocławski. Istotne znaczenie miało zbadanie komentarzy i reakcji pod publikowanymi postami na oficjalnych profilach wyżej wymienionych instytucji.

Artykuł dr Magdaleny Łuki z Katedry Pedagogiki Rodziny KUL, *Samotność covidowa współczesnego człowieka*, wskazuje, że w wyniku rozprzestrzeniającej się pandemii COVID-19 można dostrzec potęgowanie się zjawiska samotności i pojawienie się jej różnych postaci. Gwałtowność i nasilenie tych zmian skłania autorkę artykułu do wprowadzenia pojęcia samotności covidowej.

Autor artykułu *Od kultury nieufności i „cancel culture” do konieczności (z)budowania nowego modelu integracyjnego. Refleksje na progu postpandemicznego świata* z Katedry Warsztatu Medialnego i Aksjologii KUL dokonuje analizy globalnej implozji nieufności, rozprzestrzenia się przejawów *cancel culture* w rzeczywistości coraz wyraźniej kolonizowanej przez media cyfrowe oraz nastawionej na zabezpieczanie komfortowych warunków konsumowania. Sięgając do intuicji m.in. Stanisława Lema, w stulecie jego urodzin, czy papieża Franciszka, próbuje nakreślić ramy nowego modelu integracyjnego, bardziej sprawiedliwego, zwłaszcza dla osób najuboższych i wykluczanych, których sytuacja w dobie pandemii COVID-19 stała się wyjątkowo trudna.

Część praktyczną publikacji otwiera artykuł Piotra Kuśmierzaka, korespondenta Polsat News i reportera „Wydarzeń 18.50” Telewizji Polsat. Autor w tekście *Reporter w czasach zarazy* dzieli się doświadczeniem pracy dziennikarza w dobie pandemii COVID-19, przybliży atmosferę szpitala, w którym obserwuje walkę o życie, przedstawia organizację pracy w lubelskim oddziale Polsatu, a także wykorzystanie i zastosowanie najnowszych technologii w przygotowaniu programów w trudnym czasie, wreszcie przybliży wysiłki na rzecz walki z fake newsami na temat pandemii.

Paweł Krysiak, redaktor naczelny „Gazety Wyborczej” w Lublinie i absolwent KUL, w tekście *Każda gmina ma swoją sprawę Dreyfusa* porusza istotny problem ograniczania niezależności mediów i dziennikarzy w Polsce gminnej i powiatowej, jego zdaniem postępujący przynajmniej od kilkunastu lat i wynikający z kryzysu finansowania mediów. To właśnie od patrzenia władzy na ręce zarówno na szczeblu lokalnym, jak i centralnym zależy, czy przetrwa dziennikarstwo rozumiane jako fundament demokracji. Krysiak uważa, że trzeba się zastanowić nad mechanizmem stałego dofinansowania mediów lokalnych z budżetu państwa. Pytanie, czy ratować media lokalne, staje się w jego refleksji jednoznaczne z pytaniem, czy ratować demokrację.

Magdalena Grydniewska, kierownik Redakcji Informacji Polskiego Radia Lublin S.A., w opracowaniu *Gdy wydarzy się coś tragicznego, reporter nie ma czasu na ły* koncentruje się na przybliżeniu codzienności pracy reportera w niezwykle trudnym i niepewnym czasie, jakim była początkowa faza pandemii COVID-19. Analizując kontekst lokalny, autorka koncentruje się na formie i zawartości przekazywanych informacji, na uczciwości i delikatności dziennikarskiej oraz podmiotowym traktowaniu chorych na COVID-19 i ofiar koronawirusa. Zwraca również uwagę, że w sytuacji zagrożenia i tragicznych wydarzeń reporter nie może sobie pozwolić na ły lub brak działania. Istotnym elementem refleksji Grydniewskiej jest osadzenie sytuacji epidemicznej związanej z COVID-19 w szerszym, historycznym kontekście epidemii, które nawiedzały mieszkańców Lublina.

Justyna Orłowska, prezes Stowarzyszenia Centrum Wolontariatu w Lublinie, w tekście *Odpowiedź Stowarzyszenia Centrum Wolontariatu w Lublinie na kryzys wywołany pandemią COVID-19. Działalność pomocowa i informacyjna* prezentuje szerokie spektrum zaangażowania organizacji pozarządowej, wolontariuszy, w tym ekspertów, w pomoc ludziom zagrożonych wykluczeniem społecznym, szczególnie seniorom, uchodźcom i osobom w kryzysie bezdomności. Obok wsparcia rzeczowego i strukturalnego istotne znaczenie, nie tylko w początkowej fazie pandemii, przypisuje rzetelnej informacji, która byłaby wolna od zniekształceń, agresywnego języka i polaryzacji. Dlatego Stowarzyszenie powołało do istnienia rozgłośnie internetową Nowe Radio. Zaczęła ona nadawać audycje w wielu językach, by stać się platformą spotkania także dla obcokrajowców mieszkających w mieście nad Bystrzycą i w całej Polsce.

Część praktyczną zamyka tekst Aleksandry Zińczuk, redaktor naczelnej „Kultury Enter” i Działu Wydawniczego Warsztatów Kultury w Lublinie pt. *Próba czasu: „Kultura Enter” oraz Dział Wydawniczy Warsztatów Kultury w Lublinie*. Autorka opisuje główne filary działalności pracowni, która wydaje nieregularnik internetowy „Kultura Enter” oraz książki. Przedstawia też przykłady aktywności lokalnego czasopisma i wydawnictwa na przestrzeni ostatnich dwóch lat, naznaczonych pandemią COVID-19.

Nie będzie przesadą stwierdzenie, że niemal wszystkie informacje na temat pandemii COVID-19 współczesny człowiek czerpie z mediów cyfrowych, które co-

raz intensywniej kreują rzeczywistość. Studenci zaangażowani w działalność Koła Naukowego Studentów Dziennikarstwa, korzystając z wieloletnich doświadczeń swoich poprzedników oraz profesorów, nie chcieli przyglądać się biernie zmieniającej się rzeczywistości, także pod wpływem pandemii, ale postanowili szukać rozwiązań, które mogłyby przyczynić się do lepszego życia poszczególnych osób oraz społeczeństw. Dlatego zaprosili do wymiany myśli i doświadczeń teoretyków, analityków i dziennikarzy – w duchu wolności uniwersyteckiej. To dynamiczne działanie studentów przypomina, że nauka służy do stawiania najgłębszych pytań, które pomagają w poszukiwaniach sensu życia w świecie zdominowanym przemijającymi wzorcami życia⁴.

dr hab. Justyna Szulich-Kałuża, prof. KUL
dyrektor Instytutu Dziennikarstwa i Zarządzania KUL

ks. dr Rafał Jakub Pastwa
kurator Koła Naukowego Studentów Dziennikarstwa KUL

---

⁴ Por. Papież Franciszek, *Spotkanie ze studentami i światem akademickim. Przemówienie do wspólnoty akademickiej Uniwersytetu Bolońskiego 1 października 2017 r.*, w: C. Petrini, *Terra futura. Rozmowy z papieżem Franciszkiem o integralnej ekologii*, tłum. M. Masny, Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium”, Lublin 2021, s. 198-200.